

З Е Т А

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ФИЛП Ј. КОВАЧЕВИЋ.

Преплатити на Црне Горе
рп и сва писма шаљу се
самог уреднику.

Преплатити за Србије у-
пућује се Великиру Ва. о-
жљу у Ваграт, а из дру-
гајех крајева под адресом
Г. Ramadaniović Sattaro,
(за Србу).

Преплатити пријаму сви
ваши списаници и пош-
тарске оквешнице. Не-
ередицама писма не при-
мају се.

Изашао сваког четвртка
на цијелој години.
Сваког Прву Гору, Ау-
стра-Угарску, Босну и Хер-
цеговину.

Годишња 4 фор.
на по године 2 " "
на четврт године 1 " "
за Србу и све друге земље
годишње 15 франка
на по године 8 " "
на три мјесеца 4 " "
на мјесец

Број 17.

Ц е т и њ е, 26. Новембра 1895.

Година I.

У с к о к Ј а н к о .

Приповијетка из црногорског живота.

VIII.

(Паствак.)

„Адоле!“ . . .

„Јан!“ . . .

Радост и чуђење не даде им маха језику, те тако
осташе неколико тренутака, гледајући се и држећи се за
руке.

„Да ти пије то брат, Јанко?“ рече сердар.

Тај крупни глас тргну их обочицу, те погледаше и
видјеше коло челади око себе.

Јанко не мога одговорити, но замијера главом. Опа-
као слаб, а од силног узбуђења бјеше изакосао је му се
кољена превршише.

„Придирите га!“ викау сердар.

Странац узе Јанка под руку. Опај други, притрча
с друге стране, на га прихвати, те се упустише у кућу.
Сердар, жена му, спаха, кћи и мали Мизуи, уђаху муче
за њима. Изгледало је као тужни сировод за неким осу-
ђеником.

Јанка легоме на кревет.

У кући настаде велико коменање, женско се збуњи-
ше. Никоме да свијеђу, ја ли луч, да уждију. Њима је
све то било непшто тајанствено, а као проста челада, го-
това одмах да пресерају сваку слутњу, пресаднаше се,
замислајући бог зна како невљовно зло да снаје Јанка
и њих. Оне почеше стицах кукати, мувајући се по кући.

„Нека те! Шта је то?“ загри сердар. „Камо
виђело!“

Она два страцна украј кревета, препадоме се од
тога громкога гласа, а у помрчини, те се измакоше.

„Јанко мој! шта је? што ти је чоче!“ зашита сер-
дар, сасијем другим гласом, нагнувши се нада њ.

Свијеђа плану.

„Није ништа, мало ослабих!“ одговори он, малко се
посмијавиши и тражећи очима.

„А тражиш онога?“ рече сердар на и нехотите се
памрда, „ходите амо, господине!“ рече махнувши оном
главом.

Стравак се примаче. Јанко се посмија п започе му
нешто причати туђим језиком, а оном се на лицу пола-
за чуђење и жалост.

„Казах му, сердару, да сам био рањен, па да се тек
опорављам, и да ми се тога малакса снага.“

„Ама ко је он?“

„Ово је најбољи мој пријатељ. Из једнога смо мјеста.
Заједно смо учили и одрасли.“

„А онај други?“

„Не знам!“

„А ће иду?“

„Не знам ни то Доста сад, молим те. Пустите
ме да мало одморим. Нека се ти људи мало одморе!“

„Тако је тако. Одите амо!“ рече им сердар, и они
пођоше.

„Намјестите тамо да сједнемо, и паредите што за
вечеру свијем људима!“ рече сердар, показујући гласом
на одају, у којој је Јанко пријед рањен лежао и која сад
бјеше празна.

„Богме је вечера готова“ одговори Јока. „Има оно
мало меса, што сам за Јанка зготовио; он га исто ве-
ће. Има млијека и сира и леба доста, на што ћеш
више!“

„Добро, добро!“ одговори сердар. „Одите унутра,
сједите! Јанко ће доћи, кад мало опочине.“

Посједаше.

Стара и оне двије, уђоше и оне, па стојејке гледа-
ху страпце.

„Гле! неги оваки гуњић и оне златне пруге на
врату, посаче Јанко, кад га Гајо доведе на бадњи-дан!“
рече позак Милца.

„Јест, бога ми. И овај је вицнер. А онај други обу-
чен је ка' и сви друпи хамајни!“ пријети Стана ша-
патом.

„Фала Богу, ко су они, шта хоће, кога траже?“
ваптаза Јока, прикривши руком уста.

„Па сад ћемо све дознати, мамо?“ рече Стана, сип-
јући се. „Овај мали Јанко говори пашки ка ми.“

Сердар се бјеше већ разонодио и прилазио, те по-
нуди гостима своју дуван-кесу. „Вицнер“ извади из цела
лузину, — ве бјеше у чабуку педао — на је наби и
призва! Овај други не шће да пуши, но завјераше у
женске.

Оне бјеху као па жерави, једва чекајући да Пејо
почне запиткивање, управ као у суду, — то је, узгред
да речемо, своистити обичај у њени крајевима.

„Јесте ли уморни?“ започе он.

„Вас, вас сагт ер?“ зашпа оџиџир. Друг му прече и одговори сердару:

„Па пијесмо, . . . тако . . . средње!“

За тијем сердар настави све редом: кад су кренули, докас ће ако Бог да, да ће трајке Јанка

Малиша је преводно питане и одговоре, а преводно је управ с досадом, те је застајао п отезао, па од једном обрати се сердару:

„Овај господиџ, он је оџиџир, Шваба, као што видиш. Ја сам његов сауга, Срб, ка што видиш. Јутрос ми је паредно да оседам два коња, и да га пратиш. Ја сам мислио да ћемо на Цетиње, — па и бијасмо тамо кренули. Иох пас ухвати крај твоје куће Ето, у авлији, кад се ми разговарасмо по њемачки, дође онај Црогориџ, Јанко, Јан, како ли се зове и пробори њемачки, па се изгнри с мојим господиџем, па умах ве наде у неспјест Сад ћемо све дознати, јер бога ми, и за мене је све нешто ово чудно!“

То рекавши, као виклиџиџ, обрну се хитро к оџиџиру и стаде њему за дуго да каује, ваџда оно што бјеше већ рекао сердару.

Како слуга гопоране, онај све изимаше главом, као потврђујући, па најзад му рече:

„Речи овоме чојкуе, да ја баш тражим Јанка, по сам мислио да је он код Владаке, па Цетињу, кад ли ето га у овој кући. Мило ми је, рече, што је мој пријатељ овђе, па ћемо се по тонулу прозаговорити допнје!“

Сердар обди неколико димња, смислиџиџи ново питање, а у то Јанко с малим Милуџиџи ље.

„Ха! диже се ти Добро бједимо да ћемо вечерати!“

„Ставите трезу, допосите“

Млаџе хитро мстпуше трезу и столне око ље.

Јанко бјеше већ сно до свога пријатеља, рукујући се поново с њим. Слуга се диже. Сердар сједи до Јанка.

„Малодец! Малодец!“ рече Нејо и потаџица Јанка по рамени, а при томе гвдаше у страна. То днје пријети, (он их је тако изговарао), бјеше научио од Руса кад је ш њима појевао у Бокри против Француза. То можда бјеху једине двеје стране ријечи, које је он знао, па мислиџе да их разумје онај странаџ. Оба се пријатеља смјихаху. Сердар поклапа на срце, мигну на Јанка, па изврати шаку и стаде трескати њом, — хотијући тпгнџи предочити ономе, како је у Јанка срце обљато, како је срчан.

Госџ разумједе ту мимку, па потврди главом гопоране: „Ио, спам, свам, јест.“ Толпок је и он знао српки.

У то женске допосите вечеру.

Јепи су и разговарали се. Два пријатеља засебно, а укућани са саугом. Онај се бјеше већ ослободио, те поче по мало и илазу заводити, јер бјеше шазљиве људи. Казивао им је — ама заглаво, г гово шаваџом, — како му је путем господиџ свашта причао у Црној Гори. А причао му је, разумје се, оно што бјеше чуо; страшне приче. „Коса ми се, бога ми, костријенила! А како пекеш? Ђе год што ишужи, а он мени викне: „Па оруже!“ па на уставн коње, а патегни мале пушке. Кад тамо, ништа! И тако све на измјену, па свакије десет крова. Бога ми, ппачине ми се, иза сваког стабла, иза свакога

грмља да је засједи, Више од једном рекох му: ама, господине, кад је тако опасно што идемо у ову земљу, зашто да срнемо у погнбију! Ништа, приријед! гопоране он. По томе молете видјети да је доста јунаџи. Мени се врло по намети све што сам чујо у Црној Гори. Саугао сам да су јунаџи, да се увијек бију с Турцима, ама не да нападују на прозакнине. Али шта ћеш, страх не бјеше никак. Оно, кад теби пазвах добру вече и кад заокхас конак, рекао сам онако слободно, али у срцу другчије би“

„А ма шта си помислио?“ зашпа сердар, смјихуи се.

„Шта ја знам!“ одговори малиша. „Видиш те, а ти пас омјераш, с главе до пете, е, хм“

„А да ћаше ли се ти добро бити, да збљпа ко удари па нас?“

„Право ћу вам казати“, одговори слуга шаваџом и пагу се да га боље чују, „нео сам промислио: Мој господиџ хоће да гише и без певолле. Може му бити! Ја е ја, да је потреба, не велим да се не бих држао јунаџи, ама, брате, овако, без никакве певолле гинути! Ја сам имао свјј план.“

„А шта би чинио?“

„Како би Црогориџ напалили, ја би им допкннуо: немојте ме браћо! ја сам брат рпшачици! ево видите, па би се прскретно три пута“ То рекавши, збљпа се прскретно, а поглед му и лице одаваху страх, е се бјеше зацпе пријатији.

Сердар и женске не могише с савладати на удариџе у тропот смјихџ, тако да она двојица, којима позлако ве бјеше до смјихџа, обрнуше се к њима.

Јанко, таман тога часа, разавијаше неко писмо, што бјеше од сердару предаде.

„Шта је то? Чему се смјијете?“ зашпа он.

„А што је, мојте се ппачимо с овјемџ појком?“ одговори сердар, који, и ако се ама разговарао, једнако је оком пратио оба пријатеља. Он им је на лицу пратио траговс мисли, што измјениљаху. Па, као немарло зашпа:

„Какев ти је то писмо? Да није из дома?“

„Ово ми је од пољчима, о коме сам ти причао“

„А, да, од онога доброг чојца! Је ли вјере ти?“

„Јест. Па и сестра ми пише.“ рече Јанко тропут, „не знам шта је, сад ћу ви причати.“

„Ета брате, питај А понесите трезу, да се мало размажнемо.“

Људи се дпгоше и посједаше уз дувар. Јанко поче читати. Мали Милуџи стаде уз његово коленио свјетлеџи му и ппљеџи и он очмпа у писмо. Женске се зблше у бошак, према људима. Милуџи је пзела, Стага је нешто веда. Јока је сједила, наслониши главу на руку. Сви погледи бјеху упрти у Јанка. Тпшпца је така у одаји била, да би се чуло да је муха прозујала.

Јанко обрну згнети, а у томе поглед му се оте пут Стапе, а њеп пут њега, те им се погледи сукобише. Једнако обоје оборше они, а лица им поруменише. А што! за што? — Зашто баш у томе часу, се могише поднјети поглед његае другога, а то њм се није доласе догађало; зашто баш да прене? — Бог ти га зна, не би ти ни он сам умрел одговорити на то. Чудношто! Напоџ неколико тренутака онет им се погледи сударише. Као да је нека певидна сила, у један мах, ама баш у један мах, ппвоџе веде раскљача и чинила да им се погнзи састају. Зашто баш једнак? Та он је одста мислио да

она везе, кад му жеља дође да је погледа, а она опет мичијаше е он чита. Чудновато, зинета!

Најзад он доврши читале и одиже главу с дубољим уздахом. Тога је пута погледао више себе, у крив.

„Шта казује књига? Је ли што добро?“ запита сердар.

„Заа није у толико што су жини поочим и сестра ми, а за друге ми није ни брине!“

„А шта ти још пишу, Јанко мој?“ запита Јока љежко, јер јој се рикали. Пезино матернско, рађено срце, осјећање јако све што подносише момак у ње време часу.

„А ево што ми пишу, казују ми све.“
Сви постадоше пажљиви.

„Поочим и сестри бјех писао дан прије по што побјех из Котора. Јавио сам им био своју пажњу. Одшта, пошто мене тамо нестане, власт ће бити обавиљна и остале моје домаће. Овај мој пријатељ, не бјеше тада у Котору, но је служно перђе далеко, нишпи је знао шта ја учинех. Срעה шведска да га ту скоро премјесте амо у приморје, а то је некако дознао поочим, а знао је да смо пријатељи, па ми ево нише преко њега, јер другчије, знате да ме имено не би никад нашло. Он ми сад пише шта је радио, колико ли га је жада убио трујући тамо амо, тобже да ми поможе. Ишао је и у Беч, па најзад већ израдио ми је опроштење.“

„Дакле, сад би ти могао дома?“ запита сердар.
Јанко се горко пасмија.

„Вих, пошто би одлежао шест мјесеци у таванија и три године још служио у војсци А (то је биога израда дати сирова Павле, а колико ли је потрошио)“

„Ама у официрској таванији!“ пријатељ њега шва. Адолеов швага.

Опет за неколико настаде тишина.

„На што ти говори, тај поочим?“ упита сердар.
„Он свјетље и кучи, да се покориш!“

„А да сестра, што ти она пише?“

„То ћу вам прочитати од ријечи до ријечи, јер је у пратко.“ — Он размата и стаде преподити са ческога:

„Драги брате,

„Није треба да ти потапко казујем моје стање. Све јаде што поднесосмо од ванега дјетињства па до твога подласка, да је те све јаде збити уједино, они би близи ништа преза онама које трпим однако примих твоје писмо из Котора. Надала сам се, несретница, е си ти у вједу напишљаво побјећи из војске, па да нијеси то учинио, да си се предомислио. Али кад пам власти јаве да те нестане, те да је прилика да си побјегао у суседну Црну Гору, онда пугубије свако надање. Отпај је рекао да ако те ухвати, да ћеш мушкетати, и то је и урадио. Стрико ме тјешно сваки дан. Залуду ме тјешно. Ево ми данас каза што је учинио за тебе и да ти могу писати. Писао је моје, с његовим заједно, стиви у Котор на твога пријатеља Адолеа В* кога се и ја осјећам. Дај Боже да ово писмо нађе мога брата у животу и у здрављу и да он послуша стрику и своју несретну сестру. — Не знам што више, нишпи пвам времена. Збогом, мој драги брате.

Твоја сестра Елвира.“

„Јадна!“ рекоше женске, кад Јанко доврши.

Он покри лице рукама, па остаде тако.
Адолеу по поче говорити њемачки. Дуго му је он говорио, а за колико му је говорио, Јанко не откри лица.

„Ама што ћеш, Јанко, лемој тужити, ни залуду се грести. Фаза Богу! свему је дјјека осим смрти“, рече сердар.

„Е, мој сердару!“ одговори он лагано, „нема ти лјјека. Што је било, било! То је свршено, нишпи се ја за кајем. вјеруј ми, по ми је жао оле несретне цуре и оног доброт, поштевог старца, што их више пећу видјети Фаза пак је Богу“

„Ама, чоче, може бити да те и мене тавниш!“
„Не збори о томе мољам те“ Не знаш ти све што бих ја претрпио, горе и сто пута горе од тавнише. Не знаш ти ко су они Па и да није тога, врнути се пећу ни по што, никад, ни за какву“

„Нека, нека . . . како узвеш моје дјетије!“ блажаше га сердар, па да преврне говор на друго, запита:

„Ама како велиш да је тај чојек из твога мјеста, а не збори овијем језиком што паликује напсму, као што си ти с почетка зборио?“

„У пашој земљи помијешани су Чеспи и Њемци. Чесп су Славени, знаш, то ће рећи од пришке као Руса. А овај је чојек Њемац — а ма добар момак!“

Јанко се сад обрати к Адолеу и поче си њим да говори. Сви их слушаху пажљиво, као да их разумјеваху. Они су нијерије истих разговарали, али јанко по мало говор постаде живији. Адоле је често хваћало Јанко за руке, час га гледао могољеним погледом, час опет дивао глас п рукама махаво, кад га хоће да га увјери, час се срдио, дижући се са столице. Дуго је то трајало. Од једном се диже и стаде ходати за неколико по соби, не говорећи ништа. Јанко га ухвати, рече га за обје руке, па га гледајући га, зјеница у зјеницу, изговори му нешто лагано, раздвајајући сваку реч.

Сви разумјеше да би потоља од Јанкове стране, оно што веже ја ли дјенише.

Адоле га је дуго гледао послје тих ријечи, па му потресе рукама.

„Е, сад да лијежу они људи!“ рече Јанко. „Прострипе им овдје. И ја ћу овдје снавати. Сјутра ће по ручку они полизати.“

Женске нишоше по простираче. Пејо такођер оде, ружујући се с гостом. Слуга Мита изађе и он.

„Шта оно у потолу рече Јанко?“ запита га Стале, прех свјетља, у кући.

„У потолу рече“, одговори Мита, „да нема те љубави, па шп те снаје, која би га могла из Црне Горе покренути; да ће у свој жинети до свог суђенога дана. То је потврдио својом поштевом ријечи, а мој господин, ништа му више на то одговорио није!“

Домаћи се згледаше и „пораговорнише општа“, па сердар гранаку:

„Ај, да се лијеже, по поћи је превалио, ја мним . . . Сјутра ће мо знати је ли баш усок Јанко или је: Јо-је-јо!“ рече сажимљући устима, као да подражава говор Адолеов.

(Наставиће се.) С. М.

Н Е В Е С И Њ К А.

У десет pjesама. Саставио Фелип Ј. Ковачевић.

ПЈЕСМА ПЕТА.

Запој, виле, да се веселимо!
И милосту Богу помолимо!
Да поможе Књаза Господара!
И свакога редом Црногорца! —
Сачувај их, Боже, од власти! —
Од злих људи, који су на власти!
Од времска крвава бремена!
Тешке муке од крвничке руке!
Злах колача, годишњих недаћа! —
А најтеже гладнијех скитаћа!
А за тиме, драги побратиме,
Слушај, побре, да ти пјесму причам!
Љуто цинла танка робовњаца
На одаку бега Љубовића
По имену Косе Иковића.
Ако цинли и невоља јој је:
Имала је девет младе браће,
Свијех јој је беже погубио
А њу млади мајци заробио,
Затворио у одаку своје,
Да му буде на срамоту љуба.
Ал' би Косе приђе погинула;
Волила би у воду скочити,
Волила се млади обрести,
Сама себи сироти учинити,
Ного знати за бегу Осману
И љубити свој земљи душмана. —
Косино се цури рајдало,
Горко тужа, Невесиње ружа!
— Невесиње, не веселило се!
Ни е' у тебе куће бијезила!
Када немаш доброду јунака,
Да погуби бега Љубовића,
Да освети девет Иковића
И опрости мене робована.
Протовању, цри ти образ био! —
Цри ти образ на брацком дивау
Ка' што ти је данас на међану!
Људу си ме у мајке просио;
Ја те чеках дванаест година:
Чувах образ, а чувах поштене,
Мишљах да ћу љубити јунака, —
Па ме данас Турци уграбеше,
На срамоту тебе и твојима! —
О њеверу, Реметовић Симо! —
Ђе си, Симо, нијде те не било!
Камо твоје џале и јунаштво?
Кад си скоро на Цетињу био
Код Ниволе Књаза-Господара,
Добро те је дочекао Књазо:
Дарова ти двије пушке мазе,
Све од срме и жежена злата;
А ти Књазу даде вјеру тврду,
Да их приђе опалити небеси,
Док не видиш бега Љубовића
И ваторни вјесу утробине... —
Да Бог да ти оставише путе!
С њима ти се Турци пошлоси,
Као што су с Ниволом Косом! —
Тако аси Иковића Косе;
Она мисли, нико је не чује,
Ма је чула на горине виле,
Па је Косе ријеч бесједила:
— А не тако, Иковића Косе!
На срамоту Ајра Протоваћа!
Нити купи Реметовић Сима!
Невесиње за то није криво. —
Невесињци саголови слави,
Синоћ су ти на саставан били:

Добро су се браћа погодила
Ђе и ко ће ударит на Турке
И како ће заметнути кину.
А девија Протоваћ Андрија
С побратимом Реметовић Симом,
У браће су гостини вивадили,
Да им пуште бега Љубовића,
Они први да удје на Турке,
Да освете девет Иковића
И опросте тебе робована.
За то су их браћа послушала, —
И дола им седам осам друга;
Чета мала, ама поуздана,
Оте данас бегу ударити.
Но за Бога, Иковића Косе!
Одаци су тврди Љубовића,
Не могу их сломоти думбарде,
А како ли зрна на пушкама;
Већ се моли бегу Љубовићу,
Де види с тобом на долове,
На долове доље под дворове.
Ђе му браћа вежуу шеницу.
Учини се без неволе бона,
Обећај му, да ћен му бит љуба.
Тијем ћеш га лако преварити:
Изаћи ће с тобом на долове.
А девија Протоваћ Андрија
С побратимом Реметовић Симом
И с осталом дружином узданом
Угариће бегу на долове
И ту ће га лако погубити;
На одак би нагнула људо. —

Како то чула кити Невесиња,
Начини се без неволе бона,
Иако зови бегу Љубовића,
Овако му млада бесједила:
— Јунак бресе, Невесињу главо!
Бог и вјера, вишу да сам људо!
Ако си ми браћу послушао,
А ти имаш девет Љубовића,
Они ће ме деспте милостити,
И свако ми даре доновити;
Ако си ме млади заробио,
Ускони се за вјеру љубау,
Знајти ћу се Османбеговића!
— Него, беже, драги господаре!
Ја сам млада поље научила,
Па ме тешко забавља глани,
Све капљући на одаку твојој:
Да ме хоћеш посетит на долове,
На долове под твоје дворове,
Ђе ти браћа вежуу шеницу,
Чини ми се лажне би ми било. —
Кад то чуо беже Љубовићу,
Косино му добро мило било
Од радости на ноге скочио,
Па отвори сандук савтијана,
И извади еормен кашана,
Врло на се еормен сарајану,
А на њему абу стамбодану;
А на галак есећ мелидију,
А на еосу кита азијају.
Од оружја ништа не узима,
Но у појас двије кубурлаје,
А о бехру кемерлију криву. —
Мудар бреше беже Љубовићу,
Мудар бреше, ма се преварио;
Узе Косу за бијезу руку,
Па га сто с њоме на долове.
Боже мила, на свему ти ела!
Када беже на долове сице,

ACIONALNA
BLIOTEKA
RNE GORE
DUR
CRNO

Даде му се нешто погледати
У на око кроз поље широко,
Али Срби њега окопаи.
Тада беже ријеч бесједао:
— Љубовић, на вас прогнријесо!
Видите ли да смо потпуни!
Изадао ме Никовића Коце...
Изадао је исто и година! —
Иа од Коце Јунак одаскочио,
Тем ранију криву поваядо,
Ониста је прехојати шљане,
По се јунак међу њима плаје,
А деснија Протовић Андрија;
Иа зацар му сабду дочекао,
Уврине се по ова по три пута,
Докае пуче пушка од Турака,
А вока га већ му по пуцала!
Е погоди Протовић Андрију
С десне стране међу ребра впта,
Игоре му срце на лијежу,
Зајоса се Андро на междану, —
Дочека га Коце у парчуја.

Но кроз Андра зрно преходео,
Снипашло срце у љевојке,
Више паса, да ј' уквие гласа;
Бог помога китној Невесинци,
Има дробан ђердан на гроде,
А на њему три пиза дуката,
Све жежена злата из Млетака,
Па јој много не нанесе квара:
Оруви јој бисер по пуцала,
А онаи ошве по прсима... —
И она се смеје на междану,
Ја са страха, ја са вреса праха,
Ја са жале муке на јунака,
Мисли, побра, што ти је вквнија,
Или за му ништа добро није.
— Кад то вије Реметовић Смије,
Из бусије на до вконије;
Маче двије пушке на сивава,
Обје бегу у при сасуо.
Пушке мале, ма су поуздане,
Добро су му ватру привятиле
И добро му вишан вагодиле. —
Колико су цусте одвојиле!
Загудуле поље Невесине,
Уздариале токе на хајдуке,
А погнале бега са междана, —
Пет корака с бљеге јунака.

Баш су таке пушке за хајдуке,
Које Кљазе јунацима дава!
— Од вихове цико превелике
Крв искоча бегу на ушима.
Па се пови у земну траву,
А ђемста посјече му главу.
— Кад вишење беда Љубовић
Е погнбе беже Осман-беже,
Плаћи даше, а бжекти еташе.
Кимо мачи да утеша могу!
— За њима се цустине хајдуци,
Савојеге пожевоно жина;
Не утеша она ни евојока,
Ни да кажу како им је било.
— Скупише се браћа на разбоју,
Па стадоше пребјити гласе:
Девет брата девет Љубовића
За жалосних девет Никовића,
А гласју беге Љубовића
За деснију Андра Протовића...
Још завару унијеше Коцу,
Па се кину ка' над мртвом главом,
Да је хоће осветити дино.
— У то пуче греска Невесинџе,
Удри Дулар на Касабу тврду,
Стевановић на Трусени гору,
А Радовић прево Биограда.
Пламен букну на свакоју страну,
Па се вије, небом поскује,
А тутњавом поље одјекнује,
Стоји кланет мача и андара,
Стоји цика танка цесердара,
Грљави вида, гора се провала:
— То је вилез Србин на орудије!
За крст часни и слободу влатну,
И за образ Кљазе Никоваја,
Херцегове земање Господара!
— Светлио се, да се посетити! —
Кад то чуо Реметовић Смије
Врза соко на дружину ово,
А дружина руке на сиваве,
Захвати се вратити јунаци,
Међу сабом вијет не рекосне,
Не рекосне, него потакоше
За крст часни и слободу влатну
И за образ Кљазе Никоваја,
Херцегове земање Господара:
Да се свете, о да се повете.

(Наставак се pjesма шеста.)

Руски пјесници у биографијама.

Написао Н. В. Гербељ.

Преводи с руског М. Драговић.

Никола Василјевић Гербељ издао је књигу под насловом „Русские поэты в биографиях и образах“ (Петроград 1880). Намера Гербељева била је упознати, пошрством ове књиге, руску читајућу публику са животом и радом свих руских пјесника, поменути од првостопених, каки су Пушкин и Лермонтов, па до најмлађе пјесника који је написао макар и неколико pjesма, које су остале у руској литератури. Ја пак с овим жељом преводом имам намеру упознати нашу српску читајућу публику са биографијама руских пјесника именујући само њихова књижевна дјела, а заостављајући пријере који су код Гербеља приведени.

ПРВИ ПЕРИОД Од Ломоносова до Киранина.

М. В. Ломоносов.

Михаило Василјевић Ломоносов, син холмогорскога рибара, родио се је 1711 године у селу Денисову, које се налази на динскоме острву, близу Холмогора. Баш у ово вријеме сав далеки сјевер био је пунач чудновитијех прича о бљавешу великога господна Петра Алексјевића у архангелскијема и олодецијема гучдрама. Већ у ово вријеме ове приче дошао су до тога да су у њима преставаљали цара Петра као поубога

но заповише којег утврђивају се буре, ичу градови и елата, ил и сама земља добродољно отвара своја вједрта, те му предаје своја богатства. По овоме врло је вјероватно да су приче о Петру Великом биле прва познана која је усвојено себе бистри о Ломоносову, и да је Петар велики јонт од Њевског постао за Ломоносова идолом цијелог вјековог живота. То можемо видјети особито кад прочитамо Ломоносовљево „Ихвало славу Петру Великому“, које је Ломоносов написао врло у зредно своје зрпству. Између осталог тамо се говори: „Коне да угодних наших јунака? често пута сам ја размишљао: Какав је онај који секом уном вољом својом уздиже небом, земљом и морем? Дакле духом великом — и потаку воде; дотане се до горах и задане се. Али је мислима човјечијема постављае граница: до богатства достии не могу. Обично преставају га у човјечијем образу. И тако као има човјека Вугу надобог, и ако онемо да га најемо, то га није нећемо наћи осим у лицу Петра Великога.“ Отца Ломоносова, Василија Дороевич, путовао је по Сјеверној и Бијеломо мору за добитима. При таквијема путовањима водео је са собом и свога сина. Проводећи лето у сред оневогих и бурна, у гласују дивљих, али величанственијех, слика сјеверне природе, Михаило је проводио зиму у читаву. Љубав ба читаву развила се је код ње а врло рано. Он је пуцао читати и писати код црквеног свјешака и на скоро постао је најбољим читачем у околини. За дуго времена Ломоносов није имао за читане другејих књига осим црквенијех. По некоем случају дођу му до руке „Славенска граматика“ Смотрицкога, „Ариџметика“ Ма пидкога и „Пеагитијер“ преведена у стихове Симеоном Полозким. Тада Ломоносов, не гласајући што је јонт био веома млад, разумје да има веће пожеље људи који знаду много таквога што се вему ни сновјодна није. Пошто је научио вишемовање књиге на памет почео је тржити код знаменитих људи друге књиге, али су га они вагда упуђивали да таквијех књига има много у Петрограду, Москви, Кијевиу, где живе учени људи. У седамнајестој години, једно зимско ноћу, Михаило отиде из онемога дома, кимам не пратијећи. Други дан, после свога пожеље, дохвати кола, иша је са у водилу змарзнуту рибу, и до љака дође у Москву. Пошто је дошао у Москву упознао се је с једним својим земляком, који је био дјеловача код некего робоводца, и њему дохвати своју мисао да што је дошао у Москву. Онај га одма упознае са једним монахом Заиконоспаскога Манастира, којег је ја да га прими у манастирску школу. Монах одма некач већогу мољбу — и Ломоносов би примисан у број учених и Заиконоспаскога манастира. Брао прелазећи из класе у класе, Ломоносов је, при свршетку године, почео разумјејвати и писати и латински и грчки. Но негов ум није се могао задовољити евоњима тадашње филозофије и латинијема из књижевности, а се он са свом вољом предаде изучавају езику и математику. За тихом он је могао да га прими у кијевијску академију. Једна је вегова била жељевана, али га онај завод није могао за оловити, те се је, кроз годину дана, вратио опет у Москву. На последу, на велу ершу Ломоносова, годину 1784, он будо примљен у тимн при петр. Академији наука је повести себо изучавају езику, химију и минералогије. После двије године Ломоносов, као најбољи њак, би послан у Ђерманију, у Марбург, г тадашње славноје филозофско у математичару Волеу да тамо доврши курс наука. Код Волеа пробавио је Ломоносов три године па је затим отишао у Фрајбург, г Хенголу, да под његовим руководством научи рударство. После једне године вратио се је опет у Марбург, те је тамо вистаји прихватио своја занимања. Тамо је он написао, г. 1789, своју прву оду „На увеће Хотина“. Ово је прва цијевнија похвала Ломоносовова. Ода је она била врло добро прихваћена у свој Русији. Барон Корс, тадашњи предсједник Академије наука, подне је ову цијевници Ани Јованови, која је заповише да се атору пријави благодарност. Годину 1740 Ломоносов се је окљино, са његовом славу петроградскога гласе, и на скоро постао је оцем. Ова околност, а такође распустити вачка живота, којег је Ломоносов проводио, бацили су Ломоносову у неосвјетане друге тако да му је то пријетило да може бити затворен у тамницу. Због онега он побјеже из Марбурга жељеви проинуи се до Либака, али до Холмије, на отуда морем у Петроград. Трећи дан пошто је побјегао, Ломоносов се заустави у неку кућу, где је нађе неколико прускијех чиновника који су се бавили накупљањем (врбованом) војске. Ту се Ломоносов мзало напивије у царству Прусаци

примију му припре вратник — на други дан дакле Ломоносов је био пруски есајет. Не гласајући на протесте Ломоносова одведа га у Везел. Но по од туца он побјеже до леба у Петроград, у Амстерду, где га најдирејци прише као професорски помоћника, а после пет година он постао првим професором езикуе и химије.

Пошто је Ломоносов уредно своје ствари добавио је евојинију из Бечанско, те од тога времена провео је сав свој живот у анимају наукама, језицима и књижевности. Ломоносов у разним врло има себе равнио. Ако је он и пришло много од Бога он је и учинио много за своју инду му дознати. Корнет и слава отачаства — били су његовијим зајвистим мислима. Кретап љама он је сазрвао све по од дуне жеље је работе, и чинио је све што је кадар био учинити. Све је приуковао себѣ његову пажњу; на сва се је одзвнала вегова душа. Кад је почео обимнати о томе: како се говори и ише; како се естављају у језику ријечи; чм се оне раздикују једна од друге; како се естављају, па да ишаје разумљив говор — одма се је појавила вегова „Руска граматика“. Јези се он узмао за читане кавих год встражнаниа о Русији, то се је код њега одма рафала мисао: од куда је постада Русија; како су живијели и шта су радили прабојци; какав је била у старо вријеме руска земља. Наодом тихих његовијех размишљавања јавила се је вегова вилта „Стара и нова Русија“. Јези му дозвала у главу мисао да у њехрима Русије крије се много злата, сребра и другејих метала, тад би он одма почео размишљати: кавијем се начиним ваде руде из земље, како их вала чистити од другејих метала, како их вала топити и познавати њихове кавоје? Користећи се овјем својим размишљавањима и омијем што је видио у вевачијем рудничким, и видио и чоу код њемачкијех професору Ломоносов је написао књигу „Први основ металургије“ која је шањенио одјека која се баве рударством.

После тога Ломоносов, као и Кантемир, није био јесник, у стројом смислу, те ричио опет Ломоносов стоји много живо на Кантемира, но само као јесник, а не као човјек. Ломоносов, као и Петар Велики, био је теши евоубуђивач. Пору су били веомајко доступне готово све науке: химија, езикуа, модаина, историја, поезија; а међу тиме, у правом смислу, он није био наузито ни јесник, ни евинчар, ни химичар, ни физичар, ни историк. Ломоносов није јесник, али је зналао метар — форму у коју је валао обуми руски етек, или он је барујећи разумио коју да точино, а не еслабичко стихоездемење човјеко подматри руском језику (ода „На увеће Хотина“ прво је точино стиховерење на руском језику). Он је саздао руску језичку поезију и окупало је своје јесничке силе у оди, јесми, појему, трагедији. Он је саздао руску литературу. Кад је егувала на руски престоа Ана Јованова аздеде се при двору и код аристократије неузнава раскош. У Москви и Петрограду врло брзо и врло пријетно поче се расиристарити укуе за прекрапанем т. ј. за баованма, маскарадима, италијанском опером, немачком комедијом. Руски језик почео је еступити мјесто иностранејем језицима — а о руској литератури није било ни спомени. И у ово вријеме појављује се Ломоносов са својом одом „На увеће Хотина“.

После Петра Великога, са повиком животног народа, есијео силе Руске Земље довале су аекичак и њепјанијих људих у свијем грамама, и на свијема степенима обвоста. Но ни ови живи били су једнострани, били су појаве частне. „Била је само жеља појава у Русија, одма после Петра Великога,“ говори Н. А. Полевој „појала ђенија многосложнога, чудеснога својом разноликости, баченога природом у вјижне класе народа, али који је знавао из њих својом непободимом вољом и засиљу, на највијим степенима савременога изабраења — ђенија који се је борио са животош, са људима, са природом, са самим собом; — ђенија вјетца су поткиди вагда биле управљиве и еванљиве — ђенија вјетца недовољнога сабом. Тај ђеније био е Ломоносов. Он није само стихотворца, он није само уметник, он није само научилак, он није само писалак; у његовој евојинијој души живијео је свој код епероточностија зраканима унетајача, која су одасуда тежеа у његову душу. Све је егоријеволао у њој као амаз што гори и обгорјивао код ључама есијевних огледа.“

Но не гласајући па сву ту њепјаност Ломоносов није био јесник, и право каже Пушкин кад је рекао да му Ломоносов

по лири није друг. Прва његова пјесничка произвођење, које такође је прво по правилима написана пјесничко произвођење у руској књижевности, јест ода „На узбуђе Хотина.“ Он је писао више ода, али су све доста досадне и тешке. Нјубоде су његове духовне оде. Охе „Јутарње размишљавање о Божијем чистанству“ и „Подиржавље Јову“ и хо дане усклађају издатеља необично сличанствима и звучношћу свога стиха. Такође врло су му лијепе „Ода Срећи“ коју је превео из Русовијских пјесма, и превод неких немачког као 1-г, 14-г, и 145-г. Појма „Нетар Велики“, за изузеће неколико слика на сјеверној природи, врло је сава. Што се тиче његових трагедија „Газина и Салам“ и „Домовит“ то оне и за живота његовога није су имале успеха, међу тиме сав су се у то пријаво усклађају трагедијама Смирновога, које су већ до данас заборањена. Последње веће стихотворње Ломоносова било је „Писмо о користи стакла“ које је он управо на гресу И. И. Шувалова. Стих „Писма“ тако је глатка и звучна да се и данас приводи у „Читанкама“ као примјер посланице.

28 јунија 1762 ступио је на руски престо царина Екатерина II, 4 априла 1765 скончао се је Ломоносов. Он је умро са жељом дозвати царци да би он драгоцену жртвова свој живот кад би то било потребно за доказ колико он вучу (т. ј. царци) нијени. „Види, говори је умрући Ломоносов другу своје Штелину, види друже мој да мрам умријети. Узнодушно ја гадам на смрт, само жалим што нијесам више

дворити оно што сам започео у корист мога отачаства, славе наука и чести Академије; жалим, осејам да хо моје добро намирје погинути са мном.“

Кад се је провио по Петрограду глас о смрти Ломоносова на све стране чуи се се жалосни узвици за таквијем губитком. Многи су говорили: „могао је још поживети рад славе свога отачаства.“ Погреб Ломоносова био је величанствен. Готово сав Петроград стекао се је да ја испрати до посљедње куће, у Александар-невски манастир, хо је сахранио. Посље на његовио гробу подигнут је споменик од бијела мрамора; други споменик подигнут ми је у Архангелску на главној шаци, а трећи у Холмогори.

Савињева Ломоносовљева издата су до сада свста осам пута: 1. „Скуп разних савињева, у стиховима и у прози, Михаила Ломоносова“ Петроград 1761 годино. 2. „Скуп савињева Ломоносова“ двије части. Издање друго, Москва 1767. 3. „Скуп савињева Ломоносова двије чсти Москва 1778. 4. „Скуп Савињева М. В. Ломоносова“ Петроград 1803. (Издање Академије наука). 5. „Израба савињева Ломоносова“ (Издање Прелевског) Петроград 1846. Три тома. 6. „Савињева Ломоносова“ Петроград 1847. (Издање Смирнова). 7. „Скуп савињева руских писатеља. I савињева Ломоносова. Петроград, 1864.

(Продана се.)

ВИОЛИНА ИЗ КРЕМОНЕ.

NACIONALNA BIBLIOTEKA (Наставна.)

III.

Познато је колико мо дражи и валиосе свјетлосте ствари. Ако се то узме у обзир, но хо ме нико одлучи, што сам одлучио, да се уопишам са Антонијом. Држао сам чин карока многа нагађање односно ово дјелоче, али ја не сумњах, да она живи у руским и под власти манита Креспела. Друго ноћ, ко што је наравно, ја сам савшо о чаробном пјевачу Антонију. Она ме вољко мољале, да је списам; ја, без никакво оклијевања, научим, да пошлем други Астолу и да усочиш у кућу Креспелу, као онај у магични двор Аладисе.

Моя намирја остварила се лакше, што ја сам се јавио надао. Како сам, ила тога, видио два три пута Креспела и говорио му о конструишу добрих виолина, он ме сам позва, да посетим његову кућу.

Десетак тих одлучених висионо у његовој соби. Мени падо у очи један, на коме се оплакује трагови најдубље старости, а бијаше крстачки извесен. Бијаше обрешен поур огледала, а бијаше један, то му на горужи стојаче, истрјепљено га као цара свих других стручелата.

— Она виолина — рече ми Креспел — јесте ремек-дјело непознатој уметници, који је морао живјети у вријеме Тартина. Ја сам увиједио, да се у њеној унутрашњој конструишу налази нешто особито и да хо се она тајна, коју ја одана тражи, показати мојим очима, кад га разглобим. Имијаватије, колико нас је воља, моје слобост, али овај мртви предмет, коме каквака данаш живота и ријечи, говори ми тако јасно и отворено, а кад загудим на њему, чини ми се, да сам магистр, који поноћ мјесецара и понаже му, да открити своје тајне мисли. Нијесам се још могао одлучити, да ерушим ову сметену магичну и задобован сам што то нијесам урадио, јер, откада је Антонија оиде, ја кадника ударам у овој виолини. Антонији то је мило, особито мило! —

Свијетник магисли ово потово ријочи особитам гадулем. Ја се ослободих од рекол:

— О драги мој свјетничко, кад бисте загудили преда мном!

Креспел се нимрпата, на хо овим злогним умјершани гласом:

— Не, драги мој учениче! —

И ствар остале на то.

Он ми показа још многе дјетинске ријеткости. На посљетку отвори један сандучић, изаиди неку савијену хартију, пружити ми је итјероме.

— Ви сте дјетинсте умјетности и вријемте: примите овај дар нас, успомењу, која вам мора остати вријемте друга. — Што да ми каже, он ме сага довати за рамена, поуче к вратима и загрли на прагу. Првао да рече он ме изгнао и то на неки симболички начин.

Отварајући ону хартију, нађох један ермент књига, од прилике језику ланци дугачка. На хартији бијашу написане ове ријечи: „Комад књига, који се служи за своју виолину гласовити Стами на посљедњем споме концерту.“

Потезајем, којом бијаш омак отштунет, тек сам био почео говорити о Антонији, даде ми мислити, да је већу мило видјети.

Него то није било тако; јер кад сам онет дошао у посјету Креспелу, нашао сам је код нега у соби.

Она помагате свјетничку, да узеси комод нево виолине. Сподашност Антоније није ме баш тако замјерила, али лето не могах маћи поглед са оних плавих очи и оних ружича, стх успа, које се тако дивно заобинаху. Она бијаше и одвино бијела и млада; али, тек је разговор постао дивљи, чинило се као да и она оживљавало; по висиономе лицу пронаху се рускии зраци песела, њена уста кнуљашу се на дукли осмјел.

Ја сам говорио с Антонијом слободно и нијесам могао примјетити у Креспелу онога Аргеса, како ми је говорио професор. Он се је миран забављао својим радом, а каквада је и одобравао наш поступак. То ме је јакно импелало.

Посље сам чешће походао свјетничку. Пријатељство, које је брзо завладало међу нама трјоцима, учинило је наше другтар тако забављани, да је оно постало нама од пријекте потребе. Свјетнички ме је до душе забављао његовим оригиналношћу и необичним животом, али ме највише Антонија приличавла њеношћу својом; ради ње сам и похотио књигу ствари, којих би се илако брзо курталасо. Особито не бијаше прилично, кад шљасмо шибети говор о музици, што свјетнички настојаше на лепих жила, да га прекине узнајући ваза у ри-

јед каквим другим предметом, која бијаше сасвим противан истанутој теми.

Ја сам тада увиђао, на велику жалост Антоније, да савјетник није имао друге намјере, него само да забрани позва на пјеваче. Ама ко је могао тиме угасити моју горућу жељу, да чујем Антонију! Све што је савјетник више препрепа са стављао, та је жеља у мени све већера маху заузимала и ја нијесам нише ништа мислио, него само савшо о божанственоме гласу девојке.

Једне вечери затекох Креспела најбоље људи. Он бијаше разглагољо неку виолину из Кремене и напашо, да су армоничне подице за пола лиције умјешане ближе, него ли обично.

Какав је то драгоцијни проваллак за унапређење вјештинско био!

Ја сам га готово до скрајности раздрљико говорећи му о начину, о правоме начину како ће управљати својим струменом. Великани са пјевачкога пола, које наведе Креспел, изаваше у мени вољу, да критикоме назадка пјевача, који поветијече отуда, што се грао мора свијати и преблати за своје недостатке струмена.

— Шта је сметеије — повиках сјевни својевољно за гласовиром — шта је подолниједије на свијету од овога начина, по коме би човјек рекао, да звучи падају на земљу један по један!

Ја тада испљвах неко нове комаде, које крајпљажу моје ријечи и поштрах исте тако, како сам их и кудио.

— О! о! — узвикну Креспел пуцајући од смјеха: — чини ми се као да чујем наше потајанијашво Њемце, када пјевачу Пунцту или Портога! —

— Час је присио! — промислах и обрати се Антонији: — Ово за појело није ван начин! — и у исти трен отпоче један дини комад Леонарда Леа.

Липо се у Антоније науци одушевљења, божанствена нека свијетлост бисну у њеним очима; она прискоко гласовору и отвори уста. Него у исто вријеме примах се Креспел, ухвати ме за рамена, па ће овим обичним савјетничким својим тоном рећи:

— Морам вам исповједати, мило једану и другога, да је бих се отргнатио о сваку узданицу, кад бих изврло жељу: да нас двојица одисе у највиши пјеснички и уједнако и највиши одишо тајна, па, кад вас по бих ни побљико кроз прозор, омет сумњам, да бисте здраво изаште сини! Узмте зато ову свијетку, пожуриште до на врата и помојте заборањити, да имате у мене добра пријатеља, кога може бити, не ћете већ никад код куће наћи.

На те ријечи он ме загрли у раучија и држени ме тако, да нијесам могао ни једнога поседа на Антонију бацити, доведе ме до врата, избаци готово на поље.

IV.

Већ је томе двије године да сам у Берлину, па сам ту скоро био предузео путовање по средњој Њемачкој. Једне вечери опазих, гаје се при ступу помажући вуко вароши Н. . . Како се приближиха сподане ме нека сјета. Ја се петљах и зато сам мораш сањ с кола, да мадо слободије динем. Него та моја туга претвори се у тлих час епичним болшејку. Чувашо ми се као да чујем склад неог небесног хора, који се губљаше по ваздуху. Кузе помолније јаснине и ја распознадох неке гласове људске, који значмаху једну некојну, мртвачку цјеску.

— Шта је то? — завиках страљен.

— Зар не видите? — одговори кошијан. — Зар не видите? Когају некога пред првом!

И зашто ми бијасмо баву гроовла, ја опазих један крст људи, обучених у црно, како се наднио врх једне раке, која се имала нагнати. Ја се бијаш толико стобору примакао, да нијесам могао већ унутра видјети. Крст умуца, а ја опазих на самана врата градека друге људе, обучене у црно, гђе се враћају се поклања. Професор М. . . са својом свијачном профе мило мене, да ме није позлао. Синовича његова држане јагук на очима и плакано горко. Бијашо ми немогуће ући

у град; послах слугу са колима на стан, а ја остах да се иетам по оним мјестима, која ми бијашу добро позната, не ћу ли се тако ратосатијати јада. Завашини у меку уваљу, те вољаше према граду, бих свиједок и очевидац особитога призора.

Ја видјех, гђе се примиче савјетник Креспел, праћен од два човјека. И он бијаше обучен у црно, а на триста се начини суанше, не би ли им се измакао. Он бијаше обучен по обичају у својој зеленистоушевљаштој хаљини. На глави носаше шепир, а околу њега црни воје. Околу паса кајиш од сабље, а мјесто саме сабље, задо лучио од виолине. Мене сподаше нека жеља; стадох га лагано пратити. Људи поштрахне Креспела до куће; ту га они оставише, а он их загрли и прсну у смјех. Када се људи одмакоше, савјетникове очи падоше на мене.

Он ме дуго посматра, па ће тада неким вијемим гласом: — О! добро доша, дјаче! Ви већ добро разумијете. . . .

Рованић то, увати ме за руку и поведе у кућу, у собу, гђе му стојаху виолине. Оне бијаху све у црним дувањима завијене; али дијеше виолине из Кремене не бијаше међу њима; мјесто ће висане један повећи чомпрсов вијенца. Ја већ разумјех шта се догодило.

— Антонија! О Антонија! — завиках у неком стравичном очајању.

Савјетник стојаше преда мном прекрштених рука на прима. Ја му показах претом на чомпрсов вијенца.

— Када она умрије, — рече савјетник слабијим али свечаним гласом, — када она умрије, лучио ово виолине лучи сам, а армонична њена подица прите у комаде. Овај вјерни струменат није могао без нас живјети: ја сам их обоје у једно гроб сараио! —

Тачити у срчаник ја се свалих на једну столицу, а савјетник стаде пјевати неку веселу цјеску гласом пренуким и слодовош. Вијаше га страшно погледати, гђе се обрће и по-свајаше ми једну ногу, а онај пригн вео са шепира гђе му се свалише око виолине и таласа за њиме. Ја сам морао ужашо бити изгубити, кад ми исти зављаше преко лица у које савјетник прође мило жељу: — Некада заустави се он предра ме, па ће ми рећи неким уједаном гласом:

— А зашто тако викаш, синко моје! У се си ти видио антонија сараио! Он је увјек претеча црмонције! —

Тада ступи на сребр собе, уоу зулац два кајина, а једно га са обрће поше рече куће, па га ту тако жлио протрши, да је одстао у триста комада. Бидо Креспел узвикну сакријти се:

— Шибина се сада пада мном презаио! О! ја сам слободан! . . . слободан! . . . Живно! Ја сам слободан! Не ћу више направљати виолине! . . . Живела слобода!

Поче опет на најстрашњији начин пјевати своју веселу цјеску и свикати по соби. Испунон стравом и ужабом, ја хоћаш да отидем, али ме савјетник издржа јаком руком говорећи:

— Оставите, господине дјаче! Не сматрајте манитишоу ово изразе биди и туге, који ће ме досјејати! Све се је ово догодило ради тога, што сам нотони пут направно једну просту кутку хаљину. . . . Да! То је удеес или Бог!

Он настави говор без икакве свезе и смисла, а заврши напуниши у поштрицу. Отвара ступа пресекли па моју вику, а ја једва даиух, кад се вицјех на слободу.

Ја нијесам ни најмање сумњао, шта више био сам куко ујверен, да је Креспел пашебу поштрицу. Професор се није слагао у томе. Он вељаше:

— Има људи, којима је прирало одузела ошу коперну, под којом ми свијат дан лудујемо, да нас нико не види. Они су као несетики, којима је кожа отуђена, а омет нам се показују по прекрштани својих мишића. Све оно што ми мислимо, то Креспел ради. Смрт Антоније поразила га је, али сам ујверен, да ће он сјутра опет свој обични начин живота предузети. —

И зашто сјутрадан Креспел бијаше опет стари Креспел. Он је само то толико извадио, да не ће већ градити идеалне, ни гудити у тај струменат. Послаје сам дознао, да је одижа своју ријеч.

(Настаће се)